

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Literatura pro vyšší gymnázium
Název učebního materiálu:	Literatura národního obrození
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_CJ0316
Vyučovací předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	2. ročník čtyřletého gymnázia, 6. ročník osmiletého gymnázia
Autor:	Mgr. Libuše Chudobová
Datum vytvoření:	26. 5. 2014
Datum ověření ve výuce:	29. 5. 2014
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Student chápe specifika českého národního obrození v kontextu hospodářského, politického a kulturního vývoje Evropy. Dokáže uvést a charakterizovat jednotlivé vývojové etapy, jejich představitele a stěžejní díla.
Metodické poznámky:	Pracovní list je možné využít k samostatné práci, práci ve dvojicích, či ke skupinové práci.

LITERATURA NÁRODNÍHO OBROZENÍ

1. _____, jejímž autorem byl _____, navazuje na obrozenecké vydání nejznámější staročeské obrany od _____.
Uved' svými slovy hlavní myšlenku textu.

...Ó jak truchlou (truchlivou) probůh za dnů našich jazyk český vzal proměnu! Nevypravitelná zajisté jest nevážnost a bezmyslnost jazyka, v němž zplozeni jsme, kteréhož předci chtějí zachovati válečným před nepřáteli hájili ramenem, lehce sobě vážiti, zavrci (zavrhnout), a dokona (dokonce) z vlasti své vyhlazovati! Ó kdyby nyní ožili milí předkové naši, kdyby procitl M. Jan Hus z Husince, Bohuslav Lobkovic z Hasenštejnu, Karel Žerotín, Jan Hodějovský, Daniel z Veleslavína, Jan Amos Komenský, Bohuslav Balbín a jiný, ó jak by se mutili (rmoutili), jak by žalostili, vidouce, že jazyk jich milostný, od nich vždy velebený, za dnů nynějších od samých vlastenců hanebně zanedbán a potupen jest, přešlechlý, pak jich spisy a práce onde onde porůznu rozmetané práchnivějí, nastojte, a červivějí!

Podtrhni v textu přechodníky a urči, zda jde o přechodník přítomný nebo minulý.

2. Dominantní postavou obrozenecké jazykovědy byl Josef Dobrovský. Jaký měl Dobrovský názor na budoucnost českého jazyka, které období považoval za vrchol češtiny?

3. Následující ukázka je z jedné Jungmannovy předmluvy. Pokus se odhadnout, ke kterému překladu se asi vztahovala. Jakou skutečnost nám prozrazují závěrečné věty ve vztahu k Jungmannovu dílu a dobovému literárnímu jazyku?

...Myslím, že chvalné jeho po celém světě křesťanském přijetí, za kteréž vedle paterého v brzkém času vydání, trojí do vlašiny, jedno do němčiny a dvojí do ruského jazyka přeložení nejjistější jest rukojmí, - živý, jakýmsi milostným zármutkem promíšený cit a to sličné pustého a jako původního světa vymalování, kterým, zdá se mi, nemálo vědu předal skladatel spisu svému - mne dosti vymluvena učiní pp. vlastencům mým, že tím neposledním kvítkem literatury francouzské naši českou zahrádku okrásíti jsem neostýchal se.

Ještě několik vynucených slov.

*Razeno mi od zkušených některých pp. vlastenců a přátelů mých, abych slovece jiným Slovanům, nežli Čechům známější, jako jsou: **tklivost, záliv,** vějíř atd. pouze česká proměnil. Kteréž dobře míněné rady že z důležitých příčin, jimiž se jinde ohraditi míním, uposlechnouti nemohu, tu prostřední jsem vyvolil cestu, že každé pozatmělejší slovo dole vysvětlil jsem.*

V čem spočívá největší zásluha Jungmannova? Co svým dílem dokázal?

Z kterých zdrojů čerpal pro obohacení slovní zásoby češtiny?

Na koho v slovníkářské činnosti navazoval?

Kde je v díle Jungmannově soustředěna slovní zásoba obrozenecké doby?

Čím dokázal schopnost češtiny vyrovnat se jiným vyspělým jazykům?

4. Určitě snadno rozpoznáš ukázkou z životního díla Františka Palackého

O vojsku českém jen to známo jest, že po vtrhnutí křižákův do země počalo se opět rychle sbírat, a sestředivši se konečně u Choděšova na Plzensku, v outerý dne 14. srpna zrána ssíkovovalo vozy a táhlo celý ten den u válečném šiku k Domažlicům, chtějíc tam nepřátely podstoupiti bitvou. Byliť již asi tři hodiny s poledne, když v ležení křižáckém prostírajíc se v krajině mezi Týnem Horšovem, Chudenicemi a Domažlicemi, roznesla se rychle pověst, že tábor husitský se blížil a že nastával tudíž boj rozhodný... „Co jest to?“ volá kardinál Julián poděšený. „Proč vozové metají náklady své na zem?“ Ale dříve nežli se vzpamatovati mohl, přišla mu zpráva od markrabě braniborského, že vojska všecka byla na outěku, aniž prý možné udržeti jich... Ubohý kardinál, jejížto lidé nejvíce utrpěli, octnul se u velikém nebezpečství, ne tak od Čechův, jako raději od křižákův samých, kteřížto náramně rozjítření jsouce sčítali na něho vinu všeho neštěstí...

Na základě krátké ukázky dolož, že Palackého práce je dílem nejen historickým, ale i uměleckým (suplovalo chybějící větší epické žánry v české literatuře národního obrození)

**Kterou dobu českých dějin autor především vyzdvihuje a proč?
Proč mělo toto Palackého dílo národně buditecký význam?**

Kdo ze spisovatelů 2. pol. 19. století rozvíjel Palackého pojetí národních dějin, koho inspiroval?

*5. (Jeden duch s holým mečem)
„Ode Babigory v tomto rouše stínu,
vlast mne s heslem k tobě posílá,
slyš, by sokyni děl nebyla:
Miluješ-li vlast svou více, čili Mínu?“*

*(Druhý duch s lukem nataženým)
„A já z tamtěch břehů, tobě známých, plynu,
tři dne šíp ten matka ostříla,
mluv, neb chce, by jednou zkusila:
Miluješ-li vlast svou více, čili Mínu?“*

*Půlnoc bije. Já se lůžka tíše vztáhnou,
stana před ně různým svědomím,
meč tam, tu šije, vlast tam, tu má přítelkyně.*

*Mlčím, váhám, rázem rukou v ňadra sáhnu,
srdce vyrvu, nadvé rozlomím:
„Na,“ řku, „jednu vlasti půlku, druhou Míně.“*

Jistě jsi identifikoval (-a) autora ukázky. Uveď název skladby, z níž pochází a jméno autora.

Pojmenuj a charakterizuj žánrovou formu, kterou autor použil. (Povšimni si, kolik má veršů a jaké je členění strof.)

Uveď jméno autora ze světové literatury, jenž užíval stejnou básnickou formu.

Ústředním motivem díla je putování básníka s průvodci. Která dvě díla a kterých autorů ti svou kompozicí připomíná?

6. Kdo je autorem následujícího úryvku básně? Odkud čerpal inspiraci? Vysvětli pojem ohlasová poezie.

Bohatýr Muromec

*Oj za horami, za vysokými,
za těmi lesa, za hustými,
a za lesy hustými lichvinskými
vyletoval jasný, mladý sokol
na rychlých křídlech až pod oblaky,
a za tím za sokolem tři jestřábi,
tři zbojci-jestřábi jsou se hnali,
oni sokola obletovali,
oni k sokolu doletovali,
ostré zobce mu do těla zatínali,
až jsou oni sokola k zemi strhli,
a strhnuvše tak do smrti ubili.*

7. Přelož:

- nosočistoplena
- zelenochrupka
- klapkobrnkостroj
- knihovtipník
- hlubozník

**Které z uvedených slov se v české slovní zásobě udrželo? Proč?
Kdo byli puristé?**

ŘEŠENÍ:

1. **Obrana jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům – Karel Ignác Thám – Bohuslav Balbín – Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého**
- chťice – přechodník přítomný, vidouce – přechodník přítomný...
2. Dobrovský byl ve vztahu k češtině skeptický. Nevěřil, že by čeština mohla být ještě někdy schopna uměleckých či odborných děl. Proto píše německy nebo latinsky. Za vrchol jazyka považuje dobu veleslavínskou.
3. **R. Chateaubriand – Atala – nedostatečnou slovní zásobu sám začíná doplňovat**
- v rozšíření slovní zásoby – čeština je schopna překladů těch nejnáročnějších děl světové literatury
- starší, nepoužívané výrazy, lidová slovesnost, neologismy, jiné slovanské jazyky (ruština, polština, slovinština...)
- J. Dobrovský
- Česko-německý slovník
- překlady ze světové literatury (Slovo o pluku Igorově, J. Milton – Ztracený ráj, J.W.Goethe – Heřman a Dorota...)
4. **Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě**
- spíše vyprávěcí než odborný styl (přímá řeč, poetismy, eufemismy...)
- dobu husitskou – české země se řadí do kontextu evropských dějin
- mapuje dějiny národa, který má svou historii a významné mezníky ve svých dějinách, období pádů, ale také vzestupů...
- A. Jirásek – Staré pověsti české
5. **Ján Kollár – Slávy dcera**
- sonet (znělka) – 2 kvarteta, 2 terceta, pravidelné rýmové schéma
- Francesco Petrarca
- J. A. Komenský – Labyrint světa a ráj srdce, Dante Alighieri – Božská komedie
6. **František Ladislav Čelakovský**
- ohlasová poezie - umělá literární tvorba související s preromantickým obdivem k folklóru. Využívá postupy ústní lidové slovesnosti a napodobuje ji. První ohlasové pokusy v české poezii nepocházejí od Čelakovského, ale teprve v jeho rukou se vzor lidové slovesnosti stal zdrojem vysokých básnických hodnot.
7. - kapesník, salát, klavír, student, basa – žádné, byly uměle vytvořené bez ohledu nejazykový systém a tradici...
- usilovali o čistotu národního jazyka oproštěného od cizích slov, cizích syntaktických vazeb, ale i „pokleslých“ jazykových forem